

Asia: VN/28833/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (kansainvälinen suojele)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vammaisfoorumin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (kansainvälinen suojele)

Vastaanottaja: Sisäministeriö

Asia: VN/28833/2023

Ajankohta: 7.1.2025

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Kiitämme mahdollisuudesta jättää lausunto asiasta. Otamme kantaa luonnokseen erityisesti vammaisten ihmisten näkökulmasta.

Turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poisto

Esityksen 5.1.1 Turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poisto -luvussa esitetään, ettei Maahanmuuttovirasto jatkossa kävisi turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa kansainvälistä suojele hakevan kanssa läpi puhuttelutilaisuudessa, vaan hakijoille annettaisiin kohtuullinen määräaika, jonka aikana he voisivat halutessaan puhuttelun jälkeen toimittaa pöytäkirjaan lisäyksiä ja korjauksia.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan tämä esitetty muutos heikentää turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa sekä yhdenvertaisuutta. Eesityksen 5.2.5 Vaikutukset kansainvälisen suojelun hakijoihin -luvussa muutosta perustellaan muun muassa sillä, että se ettei pöytäkirjaa enää tarkasteta hakijan kanssa puhuttelutilaisuudessa, ei rajoittaisi hakijoiden oikeutta toimittaa lisäyksiä sekä korjauksia puhuttelusta kirjattuun tai mahdollisuutta vaikuttaa hakemuksensa sisältöön.

Vammaisfoorumi kuitenkin huomauttaa, että todellisuudessa esitetty muutos voi vaikuttaa negatiivisesti turvapaikkahakijoiden oikeusturvaan ja yhdenvertaisuuteen.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään, että ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Pykälän mukaan kaikilla on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Esitetty muutos johtaa siihen, että hakijoilla ei käytännössä ole mahdollisuutta tarkastaa pöytäkirjan oikeellisuutta itsenäisesti, koska turvapaikkapuhuttelupöytäkirja laaditaan suomeksi. Harvat turvapaikkahakijat hallitsevat suomen kieltä. Erityisen haasteellinen tilanne on kuurojen turvapaikanhakijoiden kohdalla, joiden ensin täytyisi oppia suomalainen viittomakieli riittävän hyvin voidakseen käyttää suomalaista tulkkauspalvelua. Ns. reletulkkaus, jossa tulkkaus järjestetään kuuron tulkin ja kuulevan viittomakielen tulkin yhdistelmällä ja jossa kuuro tulkki viitto ns. kansainvälistä viittomista, on kaikkien kuurojen maahanmuuttajien oikeusturvan kannalta tärkeä kohtuullisen mukautuksen toimi, mutta silti siinä jää epävarmuuksia, sillä kenenkään äidinkieli ei ole kansainvälinen viittominen.

Vammaiselle henkilölle lisähaasteina asiakirjan tarkastamisessa voi olla myös vammaan liittyviä tekijöitä kuten hahmottamisvaikeudet, puhevamma tai kehitysvamma. Näkö- tai kuulonäkövammaisilla ei välttämättä ole käytössään sellaisia apuvälineitä, joilla he voivat turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tekstin lukea. Heillä ei myöskään välttämättä ole avustajaa, joka voi tekstin heille lukea. Asianmukaista olisi jatkossakin käydä turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa hakijan kanssa läpi ja varmistua siitä, että pöytäkirjan kirjauksissa ei ole virheitä. Tällä tavoin kaikkien yhdenvertaista mahdollisuutta oikeusturvaan voidaan turvata paremmin, kun kaikilla hakijoilla on samat lähtökohdat prosessissa. Erityisen tärkeää puhuttelupöytäkirjan läpikäyminen on silloin, kun kyseessä on luku- ja kirjoitustaidoton vammaisen henkilö. Ei ole kohtuullista jättää turvapaikanhakijan omalle vastuulle ottaa selvää, mitä ehkä puutteellisen tulkkauksen varassa on pöytäkirjaan kirjoitettu. Lisäysten tai korjausten jättäminen pöytäkirjaan on käytännössä mahdotonta, mikäli hakija ei pysty asiakirjaa lukemaan.

Vaikutusarviointi

Eesityksen 5.2.7 Vaikutukset alaikäisiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin hakijoihin -luvussa arvioidaan vaikutuksia alaikäisiin sekä haavoittuvassa asemassa olevien asemaan. Luvussa kirjataan, että ehdotetuilla muutoksilla ei katsota olevan merkittäviä vaikutuksia alaikäisiin tai haavoittuvassa

asemassa oleviin kansainvälisen suojelun hakijoihin. Vammaisfoorumi huomauttaa, että esityksestä puuttuu arvio muutosten vaikutuksista muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kannalta kuin alaikäisten. Esityksessä ei ole otettu huomioon esimerkiksi vammaisten henkilöiden mahdollisia erityistarpeita. Koska kyse on heikennyksestä turvapaikkahakijoiden oikeuksiin, olisi erityisen tärkeää, että hallituksen esityksessä tehtäisiin myös vammaisia henkilöitä koskeva vaikutusarviointi siitä miten esitetyt muutokset vaikuttavat heihin ja heidän yhdenvertaisuuteensa.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala

puheenjohtaja

Anni Kyröläinen

pääsihteeri

p. 045 217 4936

anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi

Ignatius Katri
Vammaisfoorumi ry